

Beslutningsforslag nr. B 126. Fremsat den 15. april 1980 af Bolvig (RV), Dræbye (RV), Lone Dybkjær (RV) og Niels Helveg Petersen (RV)

Forslag til folketingsbeslutning om en aktiv arbejdsmarkedspolitik

Folketinget opfordrer regeringen til i folketingsåret 1980-81 med henblik på vedtagelse i samme folketingsår at fremsætte de for gennemførelsen af en aktiv arbejdsmarkedspolitik nødvendige lovforslag.

Lovgivningen skal sikre en omlægning af de med arbejdsmarkedspolitikken forbundne udgifter fra udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge til tilbud om arbejde, omskoling eller anden uddannelse.

Grundlaget for en sådan omlægning etableres bl. a. gennem følgende foranstaltninger:

1. En forbedring af arbejdsformidlingen. Rådgivningen over for den enkelte intensivres, bl. a. gennem indkaldelse til samtale efter senest 3 måneders ledighed med henblik på udnyttelse af arbejds- eller uddannelsesmuligheder. Tilbuddene om halvåben formidling (jobcentre) udbygges, ligesom den opsøgende og kontaktsøgende indsats over for de enkelte virksomheder forøges. Bevillingerne til arbejdsformidlingen forøges.

2. En stramning af vilkårene for udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge. Som en betingelse for ret til dagpenge fastslås pligt til at tage imod tilbud om efteruddannelse og omskoling. Klare retningslinjer for indholdet af begrebet arbejdsvægning fastlægges, og administrationen heraf gøres effektiv. Arbejdsgivere, der anviser arbejdskraft, forpligtes til at indberette resultatet til arbejdsfor-

midlingen. En vægringsstatistik opbygges.

3. En væsentlig forøgelse af de beskæftigelsesfremmende foranstaltninger. Gennem de fornødne bevillinger opbygges en pulje af tilbud om arbejde eller uddannelse. Der lægges særlig vægt på at give tilbud til kvinder uden for de for disse traditionelle uddannelser og erhverv.

4. Et tilbud om arbejde, omskoling eller anden uddannelse skal normalt gives inden for de første 6 måneders ledighed.

5. Der stiles imod en ungdomsgaranti, som skal sikre alle unge uddannelse eller arbejde efter endt folkeskole. I forbindelse hermed søges den hårde løngrænse ved det 18. år, som er skabt gennem indførelse af garantiløn, udjævnet.

6. Der sikres adgang til at gennemgå arbejdsmarkedsrelevant uddannelse, medens man modtager dagpenge. I omskolingstilfælde kan denne ordning udstrækkes til også at omfatte uddannelser af længere varighed.

7. Der etableres særlig uddannelses- og erhvervsvejledning for piger i folkeskolens afgangsklasser. I EFG-uddannelser og andre uddannelser med begrænset adgang, hvor kvindeandelen traditionelt er lille, gøres der en særlig indsats for at rette op på skævheden.

Bemærkninger til forslaget

Almindelige bemærkninger

Trods den voldsomme vækst i arbejdsløsheden siden begyndelsen af 70'erne er der kun sket få ændringer i tilrettelæggelsen af dansk arbejdsmarkedspolitik.

Den arbejdsmarkedspolitik, som føres i dag, blev til under fuld beskæftigelse. Hovedvægten ligger på arbejdsløshedsforsikring eller andre former for kontant støtte, som tjener til at afbøde virkningerne af indkomstbortfald ved ledighed. Så længe arbejdsløsheden fortrinsvis optræder som kortvarige ledighedsperioder i forbindelse med jobskift, flytning m. v., fungerer dette system godt. Men det er ikke situationen i dag. Langvarige ledighedsperioder er et dominerende problem, og hvor antallet af arbejdsløse førhen var 20-30.000, ligger det nu på ca. 150.000 fuldtidsledige på årsbasis. Derfor er dagpengesystemet blevet overbelastet.

I 1973, det sidste år med fuld beskæftigelse, udbetaltes i alt 0,7 mia. kr. i arbejdsløshedsdagpenge (ca. 1,3 mia. kr. i 1979-priser). Dette tal skal sammenlignes med en skønnet udbetaling af dagpenge på 9,5 mia. kr. i 1979, hvortil kommer ca. 2,3 mia. kr. i efterløn og ca. 1,8 mia. kr. i forbigående bistand. Alt i alt beløber den del af arbejdsmarkedspolitikken, som består i kontant støtte til de ledige, sig til ca. 13,6 mia. kr. i 1979. Der er tale om en 10-dobling siden 1973.

Arbejdsløshedsdagpenge og andre former for kontant støtte fjerner de værste økonomiske konsekvenser af ledigheden for den enkelte arbejder. Men de mange milliarder bringer kun få i beskæftigelse. Der er tværtimod mangfoldige eksempler på, at ledige har måttet opgive arbejds- eller uddannelsesaktiviteter, fordi disse forhindrede dem i at »stå til rådighed for arbejdsmarkedet« og derfor var i strid med lovens forudsætning for udbetaling af dagpenge. Dette er udtryk for en passiv arbejdsmarkedspolitik.

Den arbejdsmarkedspolitiske indsats, som sigter mod at begrænse ledigheden, har sammenlignet hermed været beskeden. Trods de seneste års for-

skellige beskæftigelsesplaner er der i 1979 kun budgetteret med en udgift på ca. 1,7 mia. kr. til arbejdsformidling, beskæftigelsesfremme m. v. Hertil skal lægges bevillinger til arbejdsmarkedsuddannelser, foranstaltninger for erhvervshæmmede, egnsudvikling m. v., som efter et groft skøn udgør ca. 1,5 mia. kr. De samlede udgifter til det, der kan kaldes den aktive arbejdsmarkedspolitik, beløb sig således i 1979 til ca. 3,2 mia. kr.

Opgørelser viser, at den passive arbejdsmarkedspolitik i 1979 har beslægtet ca. 80 pct. af bevillingerne og kun har levnet ca. 20 pct. til aktive foranstaltninger. Denne meget skæve fordeling må naturligvis ses i sammenhæng med konjunkturudviklingen, idet tilbageslaget i 70'erne automatisk har fået udgifterne til dagpenge og anden kontantstøtte til at stige kraftigt. Men fordelingen er samtidig et udtryk for manglende initiativer og utilstrækkelig tilpasning af arbejdsmarkedspolitikken.

En sammenligning med svensk arbejdsmarkedspolitik viser dette meget klart. I Sverige har man bevidst sigtet mod en omlægning fra kontantstøtte til aktive, beskæftigelsesfremmende foranstaltninger. Som et resultat af denne politik beslægtede udgifterne til arbejdsløshedsforsikring i 1977/78 kun 11-12 pct. af den svenske arbejdsmarkedspolitiks samlede bevillinger. Vægtfordelingen mellem den aktive og den passive arbejdsmarkedspolitik er således stort set omvendt i Sverige og Danmark.

På denne baggrund er det tvingende nødvendigt, at der nu tages en række administrative og lovgivningsmæssige initiativer, som sikrer en omlægning af de med arbejdsmarkedspolitikken forbundne udgifter fra udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge til tilbud om arbejde, omskoling eller anden uddannelse. Kun herigennem kan den arbejdsmarkedspolitiske indsats i Danmark blive et effektivt middel i kampen mod ledighed.

Bemærkninger til forslagets enkelte punkter

Ad 1

Forbedret arbejdsformidling

Der er i de seneste år sket en vis modernisering af formidlingsarbejdet, herunder taget indledende skridt til at anvende EDB-teknik. Forbedringerne har imidlertid kun i mindre grad været rettet mod den opsøgende formidlingsindsats, uanset dennes afgørende betydning, når det drejer sig om at begrænse forekomsten af langtidsløshed. Arbejdsformidlingslovens § 65 er i denne forbindelse alt for vagt formuleret. Det foreslås derfor, at enhver efter senest 3 måneders ledighed indkaldes til en formidlingssamtale, hvorunder det drøftes, hvilke af de foreliggende arbejds- eller uddannelsesmuligheder den pågældende skal sigte mod at udnytte. Dette skal ses i sammenhæng med den pulje af tilbud, som forudsættes opbygget (jfr. punkt 4).

Det er af afgørende betydning, at arbejdsformidleren tidsmæssigt får mulighed for at skabe personlige kontakter til de enkelte virksomheder for bedre at kunne anvise egnet arbejdskraft.

Arbejdsformidlingens muligheder for individuel rådgivning og spredning af information om job- og uddannelsesstilbud må forøges væsentligt. Dette forudsætter dels en udbygning af den halvåbne formidling (jobcentre), dels en generel forbedring af det kendskab, formidlingens personale har til enkelte fag og uddannelser. Kravet om en forøget og forbedret formidlingsindsats må nødvendigvis indebære øgede bevillinger til arbejdsformidlingen.

Ad 2

Strammere vilkår for udbetaling af dagpenge

Det er et grundlæggende princip for den foreslåede omlægning af arbejdsmarkedspolitikken, at beskæftigelsesinitiativer har højere prioritet end støtte. Derfor må det fastslås, at der til udbetaling af dagpenge er knyttet en pligt til at modtage de tilbud om efteruddannelse og omskoling, som efter formidlingens skøn kan føre til fremtidig beskæftigelse.

Samtidig er der imidlertid et udtalt behov for at klarlægge indholdet i begrebet arbejdsvægring og sikre en ensartet og effektiv administration af de fastlagte retningslinjer. Det er lidet betryggende, når man i undersøgelser, foretaget i landsarbejdsnævnets regie, har kunnet påvise, at arbejdsformidlingen i 95 pct. af tilfældene har undladt at opfylde sin indberetningspligt, efter at en anvisning har været resultatløs eller den pågældende selv har opsagt stillingen. Sådanne forhold skaber mistillid til, at lovens forudsætninger for udbetaling af dagpenge overholdes og bidrager derfor til at underminere det nuværende dagpengesystem. En efterlevelse af lovens karantænebestemmelser må ses som

en nødvendig betingelse for at kunne opretholde det høje dagpenge niveau.

En yderligere foranstaltning, som har bidraget til at stoppe et eventuelt misbrug af dagpengesystemet, vil være et pålæg til arbejdsgivere om at indberette resultatet af arbejdsanvisninger til formidlingen. Derudover vil opbygningen af en vægringsstatistik kunne forhindre mytedannelse på dette område.

Ad 3

Forøgelse af beskæftigelsesfremmende foranstaltninger

Betingelsen for, at dagpengeudgifterne kan nedbringes, er, at der skabes en pulje af tilbud om arbejde eller uddannelse, som de ledige på eget initiativ eller via formidlingen kan trække på. En del af disse tilbud vil bestå af omskolings- og uddannelsesaktiviteter, som sikrer en bedre tilpasning mellem arbejdsstyrkens kvalifikationer og virksomhedernes behov. Analyser af den samtidige forekomst af stor ledighed og betydelig arbejdskraftmangel (»paradoksproblemet«) har samstemmende påpeget det omfattende behov for om- og genskoling.

Udover disse foranstaltninger, som retter sig mod arbejdskraftudbuddet, må der gennem betydelige offentlige bevillinger skabes en forøgelse af arbejdskraftefterspørgslen ikke mindst i den private sektor. Som eksempler kan nævnes tilskud til virksomhedsuddannelse, herunder for særligt afskedigelsestruede ansatte, egnsudviklingsstøtte, foranstaltninger for handicappede, beskyttede arbejdspladser og traditionelle beredskabsarbejder.

I betragtning af de vanskelige beskæftigelsesforhold for kvinder må der lægges særlig vægt på at skaffe tilbud om uddannelse eller arbejde til den kvindelige arbejdskraft. Da kvindernes erhvervsmonster samtidig er meget ensidigt, er det vigtigt, at sådanne tilbud fortrinsvis findes inden for traditionelle områder. I forbindelse hermed bør der specielt sættes ind på at nedbryde de faktiske forhindringer for gennemførelse af ligebehandlingsdirektiverne.

Ad 4

Tilbud tidligt i ledighedsperioden

Det er en vigtig målsætning for den nye arbejdsmarkedspolitik at begrænse forekomsten af langvarige ledighedsperioder og de deraf følgende skadevirkninger. Specielt må det forhindres, at

langvarig ledighed medfører en permanent udstødning fra arbejdsmarkedet.

Den jobtilbudsordning for langtidsledige, som blev etableret i 1978 har det samme sigte. Men de hidtidige erfaringer tyder på, at tilbuddene, der gives efter 3½ års ledighed inden for de sidste 4 år, ligger for sent i ledighedsforløbet. De bremser derfor kun midlertidigt virkningerne af langtidsledighed. Det foreslås i stedet, at et tilbud om arbejde eller uddannelse normalt gives inden for de første 6 måneders ledighed.

Ad 5 Ungdomsgaranti

Ungdomsarbejdsløsheden er et af de alvorligste ledighedsproblemer, ikke mindst fordi den må frygtes at have langsigtede skadevirkninger for dem, der rammes, og dermed også for arbejdsstyrken. Det er derfor nødvendigt at sikre alle unge en indslusning på arbejdsmarkedet enten gennem faktisk beskæftigelse eller gennem uddannelse. Forslaget indebærer en garanti for 3 år efter endt folkeskole.

Vilkårene ved lønnet arbejde skal dog være økonomisk mere fordelagtige end ved uddannelse og beskæftigelsesarbejder.

I denne forbindelse må det nødvendigvis konstateres, at indførelsen af garantiløn, som sætter ind ved det 18. år, bærer en del af skylden for ungdomsarbejdsløshedsproblemet. Unge uden erhvervs erfaring kan ikke konkurrere på lige fod med den ældre arbejdskraft. Den hårde løngrænse ved det 18. år må derfor søges udjævnet.

Ad 6 Dagpenge under uddannelse

Den såkaldte »12-timers regel« afstikker i dag

meget snævre grænser for de uddannelsesmuligheder, som kan udnyttes uden at miste retten til dagpenge. Der må derfor ske en opblødning af denne bestemmelse, således at der skabes sikkerhed for, at de uddannelsesstilbud, som kan forenes med udbetaling af dagpenge, har arbejdsmarkedsrelevans. Såfremt arbejdsformidlingen anbefaler omkøling i en uddannelse af længere varighed, bevarer retten til at modtage dagpenge.

Ad 7 Kvindens uddannelses- og erhvervsvalg

En meget betydelig del af stigningen i arbejdsstyrken gennem 70'erne skyldes øget erhvervsaktivitet blandt yngre kvinder. Det er en udviklingstendens, som har stået på meget længe, og som ifølge alle prognoser vil fortsætte i 80'erne. De yngre kvinders uddannelses- og erhvervsvalg har imidlertid betydet en særlig arbejdsløshedsrisiko for denne gruppe. Kvindernes gennemsnitlige uddannelsesniveau er relativt lavt, og uddannelserne er i almindelighed kortere end tilfældet er for mænd. Samtidig er uddannelsesprofilen noget ensidig med et tyngdepunkt omkring de pædagogiske, sociale og sundhedsorienterede uddannelser. Beskæftigelsesmulighederne findes derfor først og fremmest inden for den offentlige sektor.

Den begrænsning i den offentlige sektors vækst, som vil gøre sig gældende i 80'erne medfører store beskæftigelsesproblemer for kvinderne. Det er derfor vigtigt, at man forsøger at lede de nye årgange af kvinder ind i mere utraditionel uddannelse og beskæftigelse. Derfor må der allerede i folkeskolens afgangsklasser iværksættes uddannelses- og erhvervsvejledning for piger. I uddannelser, hvor adgangen er begrænset og kvindeandelen er lav, gøres en særlig indsats for at rette op på skævheden.